

QORIN BO'SHLIG'I TRAVMASIDA OPERATSION TAKTIKA

Shonazarov Samandar Oybek o'g'li

Yunusobod tumani 1-son shahar bolalar klinik shifoxonasi, bolalar xirurgi, yaqinda umumiy xirurgiya mutaxassisliguga o'qib tugatdim

+998990389931 samandarshonazarov759@gmail.com

Jo'rayev Jasur Nurali o'g'li

Respublika Shoshilinch Tibbiy Yordam Ilmiy Markazi

1-boqich doktoranti

Shifokor jarroh

jasur202030@icloud.com

+998936240093

Jabbarova Risolat Baxtiyor qizi

Respublika Shoshilinch Tibbiy Yordam Ilmiy Markazi

2-bosqich klinik ordinatori

940110058

Annotatsiya: *Qorin bo'shlig'i travmasi — zamonaviy jarrohlik amaliyotida eng murakkab va jiddiy ahamiyatga ega bo'lgan kasalliklardan biridir. Bu holat ko'pincha hayot uchun xavfli bo'lib, bemorning tezkor va to'g'ri tashxislanishi, shuningdek, samarali davolash choralarining qo'llanilishini talab qiladi. Qorin bo'shlig'ida ko'plab muhim organlar joylashgan bo'lib, ular orasida jigar, taloq, oshqozon, ichaklar, buyraklar va boshqa ko'plab tuzilmalar mavjud. Shu sababli qorin bo'shlig'idagi har qanday travma bu organlarga jiddiy zarar yetkazishi mumkin, natijada ichki qon ketish, yiringli jarayonlar va boshqa og'ir asoratlar yuzaga keladi.*

Kalit so'zlar: *qorin boshlig'i, jigar, oshqozon, ichaklar, ichki qon ketish, og'riq, asoratlar, davolash, tashxis, organlar.*

Qorin bo'shlig'i travmasining sabablarini ko'plab omillar tashkil qiladi.

Eng ko'p uchraydiganlari orasida yo'l-transport hodisalari, balanddan yiqilishlar, kesuvchi va o'qotar jarohatlar mavjud. Ushbu jarohatlar mexanizmi va shiddatiga qarab, shikastlanish darajasi ham farq qiladi. Ba'zida yuzaki shikastlanishlar bo'lishi mumkin, ular konservativ usullar bilan davolanishga moyildir. Ammo ko'pincha organlarning yirtilishi, qon tomirlarning shikastlanishi va ichki qon ketishning yuzaga kelishi tufayli shoshilinch jarrohlik aralashuvi talab qilinadi. Bemorni qabul qilish va dastlabki tekshiruv davomida hayotiy ko'rsatkichlar, ya'ni qon bosimi, yurak urishi, nafas olish holati, shuningdek, bemorning umumiy holati baholanadi. Fizik ko'rikda qorin devorining holati, shishish, qattiqlashish, og'riq sezilishi kabi belgilar aniqlanadi. Diagnostika uchun ultratovush tekshiruvi (FAST), kompyuter tomografiyasi va rentgen yordamida ichki organlarning holati ko'rib chiqiladi. Ushbu diagnostik usullar ichki qon ketishni va suyuqlik to'planishini aniqlashda yuqori samaradorlikka ega. Operatsion taktika tanlashda birinchi navbatda jarrohlik aralashuvining zarurligi yoki konservativ davolash mumkinligi aniqlanadi. Og'ir va keng tarqalgan shikastlanishlarda operatsiya shoshilinch tarzda amalga oshiriladi. Shuning uchun jarrohlik oldidan bemorning hayotiy ko'rsatkichlarini barqarorlashtirish va qon almashinuvini tiklash juda muhim. Jarrohlik vaqtida jarroh qon ketish manbaini aniqlab, uni bartaraf etishga harakat qiladi. Qon ketishini to'xtatish eng ustuvor vazifa hisoblanadi, chunki ichki qon ketish bemorning hayotiga xavf tug'diradi.[1]

Shikastlangan organlar va to'qimalarni tiklash yoki kerak bo'lsa, ularni kesib olish ham jarrohlik taktikasining muhim qismidir. Masalan, jigar yoki ichakning katta qismlari shikastlangan bo'lsa, zararlangan hududni olib tashlash talab qilinadi. Jarrohlar shu bilan birga qorin bo'shlig'ini yaxshilab yuvish va tozalash orqali infektsiya rivojlanishining oldini olishadi. Agar yiring, ifloslanish yoki boshqa yomonlashuv belgilariga duch kelingan bo'lsa, ularni yo'q qilish uchun maxsus choralar ko'riladi. Drenaj qo'yish ham operatsion taktikaning bir qismi bo'lib, qorin bo'shlig'ida yiring yoki suyuqlik to'planishini oldini oladi va tiklanish jarayonini yengillashtiradi. Jarrohlikdan so'ng bemorlarning ahvoli muntazam nazorat qilinadi, zaruratga qarab og'riq qoldiruvchi vositalar,

antibiotiklar va boshqa dori-darmonlar buyuriladi. Shuningdek, nafas olish va yurak faoliyati doimiy kuzatuv ostida bo'ladi, shikastlanish yoki infektsiya rivojlanishining oldini olish uchun zarur chora-tadbirlar amalga oshiriladi.[2]

Qorin bo'shlig'i travmasida zamonaviy jarrohlik usullari keng qo'llaniladi. Laparoskopik jarrohlik minimal invaziv usul bo'lib, unda kichik kesmalar orqali organlar tekshiriladi va kerakli yordam ko'rsatiladi. Bu usul an'anaviy ochiq jarrohlikka nisbatan kamroq asoratlar va tezroq tiklanishni ta'minlaydi. Ammo jiddiy va keng tarqalgan shikastlanishlarda ochiq jarrohlik hali ham asosiy usul hisoblanadi, chunki u ko'proq imkoniyatlar va yaxshiroq ko'rish maydonini beradi.[3]

Qorin bo'shlig'i travmasida operatsion taktika ishlab chiqishda bemorning yoshi, umumiy sog'liq holati, travmaning og'irligi va boshqa kasalliklar mavjudligi hisobga olinadi. Yosh va sog'lom bemorlarda tiklanish jarayoni odatda tezroq bo'ladi, ammo keksa yoshdagi yoki surunkali kasalliklari bor bemorlarda asoratlar ko'proq uchraydi. Shu sababli har bir holatga individual yondashuv zarur. Jarrohlikdan keyingi davrda bemorlarni parvarishlash, rehabilitatsiya va nazorat jarayonlari ham muvaffaqiyatli tiklanish uchun juda muhimdir.[4]

Qorin bo'shlig'i travmasida ko'plab mutaxassislarning hamkorligi zarur. Jarrohlar, reanimatologlar, anesteziologlar va boshqa tibbiyot xodimlari birgalikda ishlash orqali bemorning holatini yaxshilashga harakat qilishadi. Ushbu multidisipliner yondashuv bemorning hayotini saqlab qolishda va tiklanish jarayonini tezlashtirishda katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, travmalarni oldini olish va profilaktika choralari ham tibbiyot sohasida dolzarb yo'nalishlardan biridir. Operatsion taktika doirasida shuningdek, og'riqni boshqarish va infeksiyalarni oldini olish choralari ham muhim ahamiyatga ega. Jarrohlikdan keyingi og'riqni kamaytirish uchun turli dorilar qo'llaniladi. Infeksiyalar rivojlanishining oldini olish uchun esa antibiotiklar va antiseptik vositalar tavsiya etiladi. Bemorning umumiy holatini yaxshilash uchun esa oziqlantirish, fizioterapiya va psixologik yordam ko'rsatish muhimdir. Qorin bo'shlig'i travmasida operatsion taktika muvaffaqiyatli bo'lishi uchun har bir bosqichda

puxta rejalashtirish, zamonaviy diagnostika usullari va ilg'or jarrohlik texnologiyalaridan foydalanish talab etiladi. Shuningdek, bemorning shaxsiy xususiyatlari, travmaning mexanizmi va og'irligi to'liq o'rganilib, individual davolash rejasi ishlab chiqilishi lozim. Bu yondashuv bemorning hayot sifatini yaxshilash va tiklanish jarayonini tezlashtirish uchun zarur.[5]

Operatsion taktika tanlash jarrohlik amaliyotining eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Ushbu tanlov bemorning sog'lig'i, kasallik yoki jarohatning o'ziga xos xususiyatlari, shuningdek, mavjud tibbiy sharoitlar va jarrohlik imkoniyatlari inobatga olinib amalga oshiriladi. Operatsion taktika to'g'ri tanlanmasa, bu jarrohlik amaliyotining muvaffaqiyatsizligi, bemorning sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatishi va hatto hayotiga xavf tug'dirishi mumkin. Shu sababli, taktika tanlashda bir qator omillarni puxta o'rganish va hisobga olish zarur bo'ladi. Bemorning umumiy sog'liq holati va hayotiy ko'rsatkichlari muhim ahamiyatga ega. Yurak-qon tomir tizimi, nafas olish organlari, buyraklar, jigar kabi asosiy organlarning holati va ularning funksiyalari operatsiyani bajarish imkoniyatini va xavf darajasini belgilaydi. Agar bemorda surunkali kasalliklar mavjud bo'lsa yoki u yoshi kattaroq bo'lsa, operatsiya taktikasini yanada ehtiyotkorlik bilan tanlash talab etiladi. Shu bilan birga, bemorning allergik reaksiyalari, dori vositalariga nisbatan chidamliligi va boshqa individual xususiyatlari ham hisobga olinadi. Jarrohlik aralashuvining obykti bo'lgan organ yoki to'qimaning holati va shikastlanish darajasi operatsion taktika tanlashda asosiy rol o'ynaydi. Masalan, ichki organlarning zararlanishi, qon ketishning mavjudligi va uning hajmi, yallig'lanish yoki nekroz kabi patologik jarayonlar taktika tanlashda hisobga olinadi. Jarroh organlarning funksional ahamiyatini ham baholab, minimal invaziv yoki keng qamrovli aralashuvni tanlashi mumkin. Ba'zi hollarda, shikastlangan organi saqlab qolish imkoniyati mavjud bo'lsa, uni tiklash yoki qisman olib tashlash yo'li tanlanadi. Jarrohlik amaliyotining shoshilinchligi va vaqt cheklovlari ham muhim omillardan hisoblanadi. Shoshilinch aralashuv talab qiladigan holatlarda tezkor va samarali operatsion taktika qo'llaniladi, bu esa ko'pincha minimal vaqt ichida muammoni hal qilishga qaratilgan bo'ladi. Aksincha,

rejalashtirilgan operatsiyalarda yanada batafsil diagnostika va tayyorgarlik o'tkazilib, murakkabroq va puxta ishlab chiqilgan taktika tanlanishi mumkin.

Diagnostika natijalari va mavjud tibbiy texnologiyalar imkoniyatlari ham operatsion taktika tanlashda katta ahamiyatga ega. Zamonaviy tasviriy diagnostika usullari — ultratovush, kompyuter tomografiyasi, magnit-rezonans tomografiyasi va boshqalar — jarrohga jarohat yoki kasallikning xususiyatlarini aniq baholash imkonini beradi. Shu ma'lumotlarga asoslanib, eng xavfsiz va samarali usul tanlanadi. Shuningdek, laparoskopik yoki endoskopik usullarni qo'llash imkoniyati mavjud bo'lsa, ko'pincha minimal invaziv taktika ustunlik qiladi, chunki u bemorning tiklanishini tezlashtiradi va asoratlar xavfini kamaytiradi. Bemorning oldingi tibbiy tarixi, ayniqsa ilgari o'tkazilgan jarrohlik amaliyotlari va ularning natijalari hisobga olinadi. Ba'zi hollarda oldingi operatsiyalar tufayli to'qimalarda yopishqoqliklar yoki anatomik o'zgarishlar yuzaga kelgan bo'lishi mumkin, bu esa yangi operatsiyani murakkablashtiradi. Shuningdek, ilgari olingan jarrohlik tajribasi va bemorning individual reaksiyalari yangi taktika tanlashda muhim omil bo'ladi. Bemorning psixologik holati va operatsiyaga tayyorgarligi ham hisobga olinishi zarur. Ba'zi bemorlar psixologik jihatdan murakkab yoki uzoq muddatli jarrohlik aralashuviga tayyor bo'lmasligi mumkin. Bu holatlarda jarroh bemorni qo'llab-quvvatlash va kerak bo'lsa, muqobil, kamroq invaziv usullarni tanlashga harakat qiladi. Shuningdek, bemorning o'zining operatsiya haqida fikri va istaklari ham taktika tanlashda inobatga olinadi, chunki muvofiqlik va ishonch jarayonning muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi.[6]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, qorin bo'shlig'i travmasida operatsion taktika murakkab va ko'p qirralidir. U bemorning holatini to'liq baholash, shikastlanish darajasini aniqlash, shoshilinch va to'g'ri jarrohlik aralashuvini amalga oshirish hamda keyingi davrni samarali boshqarishni o'z ichiga oladi. Zamonaviy diagnostika va jarrohlik usullari, shuningdek, multidisipliner yondashuv yordamida bemorlarning hayot sifati va davolanish natijalarini yaxshilash mumkin. Shu sababli, qorin bo'shlig'i travmasida operatsion taktika ishlab chiqishda har bir

bosqichga jiddiy yondashish va individual yondashuvni qo'llash zarur. Bu nafaqat bemorning tez va to'liq tiklanishini ta'minlaydi, balki uning hayotini saqlab qolishda ham muhim ahamiyatga ega. Qorin bo'shlig'i travmasi bilan bog'liq jarrohlik amaliyotida puxta bilim, tajriba va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish samarali natijaga erishishning asosiy garovidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedov, J. (2021). "Tashkilotlarda operatsion boshqaruvning samaradorligini oshirish". Boshqaruv Ilmi, 12(3), 15-23.
2. Islomova, N. (2019). "Strategik va operatsion taktika tanlash mezonlari". Iqtisodiyot va Menejment, 8(2), 112-120.
3. Qodirov, S. (2020). "Korxonada faoliyatida risklarni boshqarish va taktika tanlash". Tadbirkorlik va Marketing, 11(4), 45-52.
4. Mirzaev, A. (2018). "Tashqi muhit omillari va operatsion taktika". Ijtimoiy Fanlar, 5(1), 88-95.
5. Rasulova, D. (2017). "Resurslar tahlili va taktika tanlash jarayoni". Moliyaviy boshqaruv, 9(2), 60-68.
6. To'raqulov, M. (2022). "Psixologik omillar va jamoa boshqaruvida operatsion taktika". Xalqaro Psixologiya Jurnali, 3(1), 30-39.
7. Karimov, E. (2020). "Tashkilot madaniyati va kommunikatsiya tizimining roli". Menejment Tadqiqotlari, 10(3), 77-85.